

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата філологічних наук, доцента кафедри української літератури
та компаративістики Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

Казанової Ольги Валеріївни

на дисертацію Романової Катерини Василівни на тему:

«ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ КАЗОК

У ТВОРЧОСТІ М. ЖУКА»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

в галузі гуманітарних наук зі спеціальності 035 – Філологія

Парадигма літературно-критичного мислення ХХІ століття передбачає комплексний підхід та нове прочитання класичних творів, ґрунтовніше дослідження поетики модерністичної літератури, змін художнього мислення митців цієї доби. **Актуальність** теми дисертаційної роботи КАТЕРИНИ РОМАНОВОЇ зумовлена малодослідженістю художньої спадщини М. Жука, як в аспектах історичної та функціональної поетики, так і в аспекті родо-жанрової динаміки, структурних трансформації української малої прози перехідної доби. Варто відмітити і **практичну** цінність роботи, в якій «реабілітовано» понад 30 текстів казок М. Жука з музейного фонду.

Інформація про **Вступ** дисертації досить вичерпна. Чітко сформульовані завдання дозволяють говорити про глибину проникнення здобувачки у матеріал, розуміння **предмету** дослідження. Усе тут підпорядковано поставленій **меті**, сутність якої полягає у виявленні засобів художньої своєрідності, з'ясуванні особливостей створення художнього тексту, його сюжетно-образної структури та родо-жанрових особливостей у казках М. Жука.

Цілком логічна структура дисертаційного дослідження: в її основі розподіл виявлених типів літературної казки та модифікацій цього жанру у творчій спадщині М. Жука. КАТЕРИНА РОМАНОВА вдало віднаходить аналітичний ракурс, який дає їй змогу заявити про безсумнівну наукову **новизну** роботи: вона по суті вивчає гібридні жанрові модифікації літературної казки у контексті родо-жанрової динаміки української малої прози кінця ХІХ- початку ХХ століть. Це засвідчує неабияку теоретичну підготовку дисертантки.

Так, у Розділі І «Теоретико-методологічні аспекти вивчення літературної казки у творчості М. Жука» подано компіляцію різноманітних літературознавчих та критичних оцінок творчості М. Жука, а також проаналізовані аспекти теоретично-наукової рецепції дослідження модерністської казки у працях сучасних вчених. Важливо, що КАТЕРИНА РОМАНОВА одна з перших у сучасному літературознавчому дискурсі систематизувала наукові розвідки про творчість М. Жука, підкреслюючи важливість переосмислення багатьох аспектів художнього аналізу творів української літератури перехідної доби.

Окремо варто відмітити підрозділ 1.2 «Літературознавча рецепція дослідження модерністської казки у працях сучасних вчених», в якому, спираючись на новітні методологічні студії з жанрології, досліджено динаміку жанрових форм у добу раннього модернізму, зумовлену синтезом різних родових ознак, видів мистецтв тощо.

У розділі ІІ «Особливості сюжетно-мотивної структури казок М. Жука» розкрито дискретну організацію сюжетної та хронотопічної структури у низці казок письменника «Про доброго короля Пустилихо», «Король Рік», «Сліпий на очі», «Сливи». Відзначено, що у літературній казці М. Жука збережено традиції сюжетної організації народних казок про тварин, з виразним дидактичним спрямуванням підтексту (зокрема, у казці-байці митця «Івасик-Ковбасик»).

Доволі детально представлено аналіз мотиву «чарівної води», «перевтілення словом», в основі якого прийом метаморфози, притаманний народному жанру, втім творчо переосмислений митцем у семантичному та функціональному планах. Визначено, що у казках «Водичка Молодничка», «Пшик», «Кораблики» магічна сила води трансформує звичайні предмети в надзвичайні явища. «Слово-дію» розглянуто у фокусі рецептивної поетики, комунікативній ситуації впливу на реципієнта казок, реалізації впливу на свідомість читача (слухача) риторичних висловлювань та звертань. У казках М. Жука «Три глечика», «Дядько та Дідько», «Ох» досліджено перцептивні властивості висловлювань, що пов'язане з тенденціями психологізації модерністичної літератури перехідної доби.

Окремо варто відзначити підрозділ розгляд флористичних мотивів у казках М. Жука у фокусі теорії сецесійного стилю, що зумовлює виявлення аспектів синтезу різних видів мистецтв (образотворчого та словесного) на образному, наративному та сюжетно-композиційному рівнях художнього тексту. Погоджуємося із твердженням авторки роботи, що М. Жук вдало поєднував у собі дві творчі іпостасі : художника та письменника. Саме флористичні мотиви сприяють реалізації ефектів химерного, сугестивного, несподіваного, що спрямовує на залучення уваги реципієнта, візійних асоціацій тощо.

У Розділі III «Характер художньої подієвості: від події визрівання тексту до події розповіді про створення тексту» авторка роботи подає науково виважений аналіз новаторства наративних форм та стратегій у казках М. Жука, досліджує модифікації канонічних жанрових властивостей на оповідному та структурно-композиційному рівнях поетики.

Варто відмітити, що КАТЕРИНА РОМАНОВА у підрозділі 3.2 «Особливості створення художнього тексту (дослідження рукописів)» одна з перших в українському літературознавстві розглянула авторські рукописи

казок М. Жука, що зберігаються у фондах Одеського літературного музею, зокрема у фокусі текстологічного дослідження.

У розділі IV «Проблеми видових (міжмистецьких) та родо-жанрових трансформацій у поетиці казок М. Жука» авторка робить переконливо доводить, що взаємодія різних родових ознак у поетиці казок митця відбивається перш за все на структурно-мовленнєвому рівні творів. Також цікавим видається дослідження міжжанрових трансформацій, зумовлених різними формами інтертекстуальних зав'язків: стилізація, імітація та ін. У підрозділі 4.2 «Форми драматургізації в казках М. Жука на матеріалі казки «Хо-Біси», сценки «Годинник» та сценарію «Правда і Неправда»» розглянуто основні принципи драматизації поетики казок М. Жука, що дало підстави для дослідження такого жанрового різновиду казок як казки-сценками» або «сценками-забавками» (за визначенням самого письменника). У казкових творах М. Жука «Зайчик», «Годинник», «Весна», «Клопіт» і рукописі сценарію казки «Правда та Неправда», відзначено особливий характер функціонування діалогів, подібних до драматичних форм як на структурному, так і пафосно-стильовому рівнях. Цілком новаторським є підрозділ роботи 4.3 «Прояви креолізованого тексту у казці М. Жука «Дрімайлики»», в якому подано скрупульозне дослідження художніх особливостей креолізованих текстів. В результаті досліджень вдалося виявити корелятивність вербального та зображального елементів у структурі казки як іконічного тексту, в якому авторські малюнки слугують семантичною інтерпретацією вербального тексту.

У композиційному плані робота прикметна чітким дотриманням пропорцій: кожна з чотирьох частин добре структурована, теми і функції підрозділів чітко мотивуються, а висновки, логічні й відображають найцінніші з аргументів що наводяться у тексті. Це стосується також і загальних висновків дисертації, які з достатньою вичерпаністю представляють зміст рецензованого дослідження, наголошують на елементах його оригінальності і

наукової новизни, окреслюють перспективу досліджень поетики прозової спадщини М. Жука.

Не заперечуючи загалом високої оцінки дослідження КАТЕРИНИ РОМАНОВОЇ, потрібно висловити певні зауваження :

1. У Розділі I «Теоретико-методологічні аспекти вивчення літературної казки у творчості М. Жука» у багатогранності осмислення літературно-критичних джерел, не вистачає певного елемента полемічності авторки роботи, її позиції щодо сприйняття думок літературознавців.
2. У розділі III «Характер художньої подієвості: від події визрівання тексту до події розповіді про створення тексту» варто було б більше уваги приділити термінологічному аспекту, зокрема послуговуючись відомими й загальноприйнятими працями В. Шміда чи Ж. Женетта, означуючи типи нараторів та наративу. У роботі спостерігається певна незлагодженість у визначенні типів нараторів, зокрема, як приклад, при аналізі казки М. Жука «Пшик» йдеться про «безособистісного наратора» (С. 87), також дещо сплутані поняття оповідач / розповідач у структурі розділу.
3. У теоретико-методологічній основі дисертації варто було б більше зацентувати увагу і на вітчизняних дослідженнях поетики казок, як-от: М. Сумцова, І. Франка, М. Гнатюка, М. Грушевського, О. Бріциної, М. Вознюка, О. Таланчук, Л. Дунаєвської, Л. Мушкетик, С. Карпенко, М. Демедюк та інших.

Таким чином, на підставі детального ознайомлення з дисертацією та публікаціями Романової К. В. вважаю, що дисертаційна праця «Художньо-естетичні властивості казок у творчості М. Жука» відповідає спеціальності 035 Філологія та вимогам, передбаченим пунктами 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня

доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, а її авторка Катерина Василівна Романова, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Рецензент

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури
та компаративістики

ОНУ імені І. І. Мечникова

ОЛЬГА КАЗАНОВА

